

Список використаних джерел:

1. Словник термінів та понять зі спортивних дисциплін : навч.-метод. посіб. / уклад.: О. О. Момот, Є. Ю. Шаповал, Ю. В. Зайцева, С. М. Новік ; Полт. нац. пед. ун-тет імені В. Г. Короленка – Полтава : Видавець Шевченко Р.В., 2019. – 147 с.
2. Столітенко Є. В. Фізичне виховання учнів 1-11 класів у процесі занять футболом: навч. посіб. / Є. В. Столітенко, Т. П. Черевко. – К., 2013. – 304 с.
3. Футзал : навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл / В. І. Братусь, В. І. Воронова, В. В. Ніколаєнко, М. П. Повисший, О. В. Червоний [та ін.] / Республіканський наук.-метод. кабінет Мін-ва молоді та спорту України. – К., 2015. – 111 с.
4. Шаповал Е. Ю. Обоснование функций управления и регуляции физическими возможностями и техническим мастерством спортсменов в футзале: научный журнал: Спортивные игры / Е. Ю. Шаповал, С. Н. Новик. – Харьковская государственная академия физической культуры, Харьков : 2018, №1 (7). – С. 71–81.
5. Шаповал Є. Зміст теоретичної підготовки спортсменів, які займаються футзалом / Є. Шаповал, Ю. Бондаренко // Роль фізичної культури і спорту в збереженні та зміцненні генофонду нації: матер. всеукр. наук. конф., (Полтава, 23-24 квітня 2019 р.). – Полтава: Видавець Шевченко Р. В., 2019. – 123 с.
6. Шаповал Є. Ю. Варіативний модуль «Міні-футбол» : навч.-метд. посіб. / Є. Ю. Шаповал, С. М. Новік, О. О. Момот. – Полтава : видавець Шевченко Р. В., 2018. – 71 с.

ПСИХОПРОФІЛАКТИКА КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Свертнев О. А., Кіріченко К. Р.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Постановка проблеми. Завдяки комунікації, мовному спілкуванню, людина формує себе як особистість, опановує і перетворює соціальне та природне середовище, узгоджує вчинки і діяльність з іншими соціальними суб'єктами, формує оточення, виявляє себе іншим, утверджує власне «Я», доводить свою позицію, поведінку, впливає на інших людей, із якими спілкується. Тому комунікативні бар'єри між партнерами зі спілкування перешкоджають реалізації цих найважливіших завдань і зумовлюють відповідний спектр завдань – дослідження їх природи й особливостей вияву. Аналіз професійної діяльності тренерів та спортсменів виявив негативний вплив на їх психіку через прояви різноманітних комунікативних та психологічних бар'єрів, що спостерігаються під час тренувального та змагального процесу. Очевидною є актуальність вивчення проблеми подолання бар'єрів для успішної спортивної діяльності, а особливо коли їх діяльність проходить в нестандартних (особливих) умовах.

Проблема подолання різноманітних комунікативних бар'єрів, як одна із характеристик процесу спілкування досить широко розглядалися у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях. Основними теоретичними засадами нашого дослідження стали: теорія психології спілкування (Г. М. Андрєєва, О. О. Леонт'єв), міжособистісного спілкування (О. О. Бодалєв, Б. Ф. Ломов), міжособистісної взаємодії (І. О. Зімня, Н. Н. Обозов), мовної комунікації (Н. Б. Голуб, А. Й. Капська); компетентності спілкування (Л. А. Петровська, Ж. Курте, Т. А. ван Дейк); психології діалогу (Г. О. Балл, Л. О. Радзіховський), комунікативних (Б. Ф. Поршнєв), емоційних бар'єрів (Р. Х. Шакуров). Водночас недостатньо досліджені психологічні особливості, класифікація, механізми та засоби подолання комунікативних бар'єрів у спілкуванні у спортивній діяльності людини.

Мета дослідження – здійснити аналіз проблематики комунікативних бар'єрів спілкування у спортивній діяльності та розробка практичних рекомендацій щодо подолання цих бар'єрів.

Завдання дослідження:

- теоретичний аналіз досліджень проблематики комунікативних бар'єрів спілкування;
- емпіричне дослідження комунікативних бар'єрів у спортивному колективі;
- розробка практичних рекомендацій для подолання комунікативних бар'єрів спілкування в діяльності фахівців фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. Особливості виникнення та класифікації комунікативних бар'єрів в діяльності фахівців фізичної культури і спорту необхідно розпочати з визначення основних понять, що лежать в основі досліджуваної проблеми. Поняття «спілкування» має неоднозначне тлумачення. Зокрема, О. О. Бодальов розглядає спілкування як взаємодію людей, змістом якої є обмін інформацією за допомогою різних засобів комунікації для встановлення взаємовідносин [1]. Згідно з висловлюваннями В. В. Москаленка, спілкування – це комунікативний вид діяльності, який виражає практичну активність суб'єкта [4]. З філософської точки зору, реальний зміст спілкування становлять процеси обміну діяльністю, її продуктами, інформацією, досвідом і вміннями [5].

Нами проаналізовано декілька визначень «комунікативні бар'єри»:

- (франц. *barriere* – перешкода) – це перешкоди на шляху адекватної передачі інформації між партнерами зі спілкування;
- це типові труднощі, що виникають через дію тих чи інших об'єктивних або суб'єктивних обставин, а це суттєво заважає людям порозумітися один з одним.

Бар'єри можуть виникати через відсутність розуміння між учасниками спілкування, яке виникає на ґрунті вікових, соціальних, політичних, релігійних, професійних відмінностей. Ми проаналізували та визначилися з видами бар'єрів: 1) бар'єр взаєморозуміння; 2) семантичний бар'єр розуміння; 3) стилістичний бар'єр розуміння; 4) логічний бар'єр розуміння; 5) соціально-культурний бар'єр розуміння; 6) бар'єр авторитету.

Для дослідження комунікативних бар'єрів у діяльності фахівців фізичної культури і спорту, що проводилось серед студентів, викладачів та тренерів факультету фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, нами використано три методики:

- методика діагностики «перешкод» у встановленні емоційних контактів за В. В. Бойком;
- методика діагностики домінуючої стратегії психологічного захисту у спілкуванні за В. В. Бойком;
- тест-опитувальник КОС. Дослідження комунікативних можливостей.

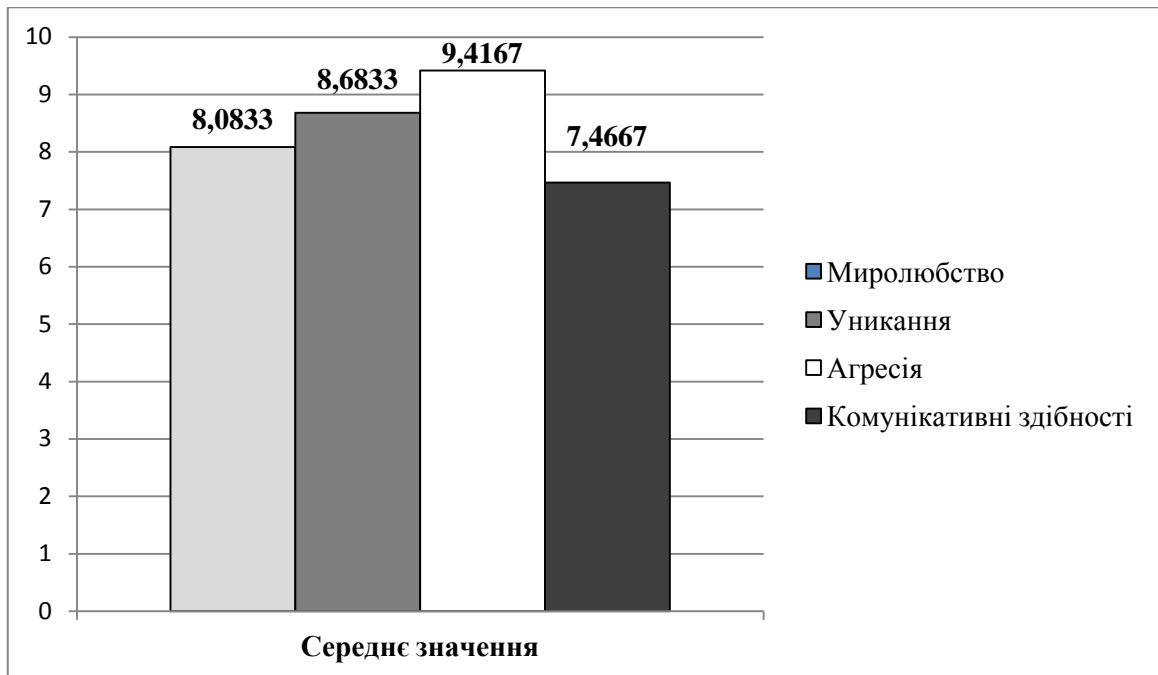
Нами розроблений психокорекційний тренінг для фахівців фізичної культури і спорту, що включає в себе наступні вправи:

- вправи на знайомство (ігрова вправа: «Фотоальбом», техніка «Три елементи», «Публічне інтерв'ю»);
- вправи на згуртованість (ігрова вправа: «Пляшечка», «Крізь вушко голки», «Вгадай товариша», «Я і Світ»);
- вправи на розвиток нових стратегій захисту або поведінки у спілкуванні (ігрова вправа: «Максимальна відповідність», «Випадкові співрозмовники», «Уперта сороко ніжка», «Пантера»).

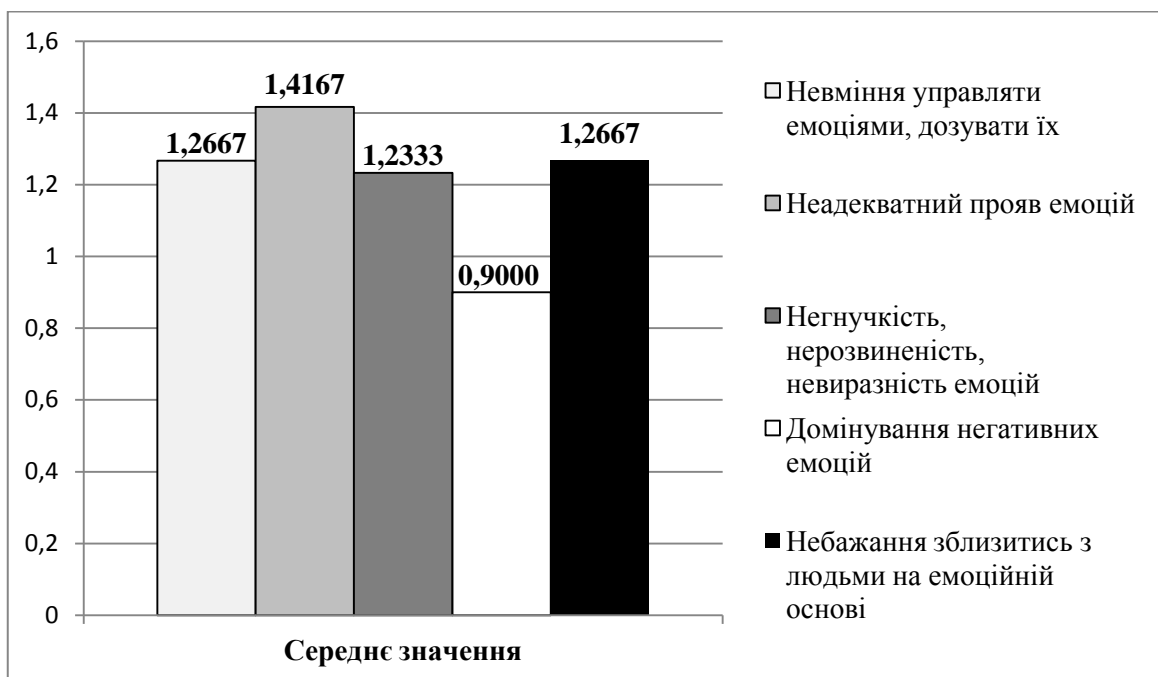
У результаті проведеного тренінгу для викладачів та студентів ми отримали такі загальні данні по вибірці і шкалам (*рис. 1* та *рис. 2*): підвищилися показники комунікативний потенціал – 7,4667; миролюбство – 8,0833; понизилися показники уникання – 8,6833; агресія – 9,4167; невміння управляти емоціями, дозувати їх – 1,2667; неадекватний прояв емоцій – 1,4167; негнучкість, нерозвиненість, невиразність емоцій – 1,2333; домінування негативних емоцій – 0,9000; небажання зблизитись з людьми на емоційній основі – 1,2667.

На основі аналізу отриманих даних проведеного експерименту нами були розроблені наступні практичні рекомендації:

- дотримання норм мовного етикету;
- відкидати негативні установки до особистості під час розмови;
- уникайте образливих слів;
- проявляти інтерес до комунікатора і його повідомлення;

Рис 1. Результати психокорекційного тренінгу

Рис 2. Результати психокорекційного тренінгу

- надавати зворотній зв'язок комунікатору;
- реагувати на співрозмовника терпляче, якщо це потрібно;
- намагайтесь не звертати увагу на мовні особливості комунікатора;
- пробуйте зрозуміти зміст повідомлення;
- проявляйте увагу до співрозмовника.

Висновки:

1. У результаті проведеного теоретичного аналізу проблематики комунікативних бар'єрів спілкування у спортивній діяльності було з'ясовано, що комунікативними бар'єрами у спорті є типові труднощі, що виникають через дію тих чи інших об'єктивних або суб'єктивних обставин, а це суттєво заважає як спортсменам, так і тренерам порозумітися один з одним.

2. У результаті проведеного тренінгу ми отримали такі загальні данні по вибірці і шкалам: підвищилися показники комунікативний потенціал – 7,4667; миролюбство – 8,0833; понизилися показники уникання – 8,6833; агресія – 9,4167; невміння управляти емоціями, дозувати їх – 1,2667; неадекватний прояв емоцій – 1,4167; негнучкість, нерозвиненість, невиразність емоцій – 1,2333; домінування негативних емоцій – 0,9000; небажання зблизитись з людьми на емоційній основі – 1,2667.

3. На основі аналізу отриманих даних проведеного експерименту нами були розроблені практичні рекомендації, що допоможуть подолати комунікативні бар'єри спілкування в діяльності фахівців фізичної культури і спорту.

Список використаних джерел:

1. Бодалев А. А. Личность и общение. Избр. психол. труды / А. А. Бодалев. – М.: Международ. педагогическая академия, 1995. – 328 с.
2. Глазкова І. Я. Комунікативні бар'єри: сутність, причини появи, типологія. С. – 250 – Гуманізація навчально-виховного процесу [текст] І. Я. Глазкова, Випуск IV. Частина I, Слов'янськ – 2011. – С. 250–258.
3. Козирев М. П. Комунікативні бар'єри спілкування та шляхи їх подолання / М. П. Козирев // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. – 2014. – Вип. 1. – С. 201-211. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2014_1_24
4. Москаленко В. В. Соціальна психологія: підручник / В. В. Москаленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
5. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 741 с.